

Bērnu un jauniešu nodarbināšana

Publicēts: 14.07.2020.

Biežāk uzdotie jautājumi

[Darba samaksa](#)

[Darba laiks](#)

[Atpūtas laiks](#)

[Pārtraukumi darbā](#)

[Ilgadējais apmaksātais atvaļinājums](#)

[Bērna kopšanas atvaļinājums](#)

[Atvaļinājums bez darba samaksas saglabāšanas](#)

[Darba tiesisko attiecību izbeigšanas kārtība](#)

[Valsts darba inspekcija - Biežāk uzdotie jautājumi](#)

[Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība - Jautājumi un atbildes](#)

[Darbinieka \(asins donora\) tiesības asins nodošanas gadījumā](#)

[Priekšrocības darbiniekiem ar bērniem](#)

[Bērnu un jauniešu nodarbināšana](#)

Praksē sastopami gadījumi, kad bērni un jaunieši tiek nodarbināti darbos un tādā veidā, kas kaitē viņu drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai, kā arī kavēs izglītības iegūšanu. Bērnu un pusaudžu nodarbināšana ir pieļaujama tikai strikti ievērojot Darba likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās prasības.

2006.gada 23.martā ar likumu "Par Bērnu darba jaunāko formu konvenciju" apstiprināta un pieņemta Saeimā Starptautiskās darba organizācijas konvencija Nr.182 'Par bērnu darba ļaunākajām formām".

Jau pieņemot Darba likumu 2001.gada 20.jūnijā, likumā tika iestrādātas virkne tiesību normas, kuru mērķis ir nodrošināt, lai bērnu nodarbināšanas gadījumā tiktu veicināta viņu veselības nostiprināšanās, netiktu pārkāptas tiesības iegūt izglītību, pilnvērtīgi pavadīt brīvo laiku un atpūsties. Tomēr 2014.gada 23.oktobrī tika pieņemti grozījumi Darba likumā, kas atsevišķos jautājumos precizēja bērnu nodarbināšanu.

Darba likuma 37.panta pirmā daļa aizliedz pastāvīgā darbā nodarbināt bērnus. Bērns Darba likuma izpratnē ir persona, kura ir jaunāka par 15 gadiem vai kura līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību.

Vienlaikus Darba likuma 37.panta otrā līdz sestā daļa paredz izņēmumus no bērnu nodarbināšanas aizlieguma, kā arī īpašus ar

bērnu nodarbināšanu saistītos nosacījumus, kas darba devējam ir jāievēro.

Iepriekš atbilstoši Darba likuma 37.panta otrajai daļai izņēmuma gadījumā bērnus vecumā no 13 gadiem, ja viens no vecākiem (aizbildnis) devis rakstveida piekrišanu, no mācībām brīvajā laikā var nodarbināt vieglā, bērna drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai nekaitīgā darbā. Šāda nodarbināšana nedrīkst kavēt bērna izglītošanos. Darbus, kuros atļauts nodarbināt bērnus vecumā no 13 gadiem, nosaka MK. 2014.gada 23.oktobra likuma grozījumi papildināja šo panta daļu ar nosacījumu, ka uz bērnu vecumā no 15 gadiem, kurš turpina iegūt pamatizglītību, ir attiecināmi šā panta ceturtās daļas noteikumi par pusaudžu nodarbināšanu.

Saskaņā ar Darba likuma 37.panta trešo līdz sesto daļu:

99 (3) Izņēmuma gadījumos, ja viens no vecākiem (aizbildnis) devis rakstveida piekrišanu un saņemta VDI atļauja, bērnu kā izpildītāju var nodarbināt kultūras, mākslas, sporta un reklāmas pasākumos, ja šāda nodarbināšana nav kaitīga bērna drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai. Šāda nodarbināšana nedrīkst kavēt bērna izglītošanos. Kārtību, kādā tiek izsniegtas atļaujas bērnu kā izpildītāju nodarbināšanai kultūras, mākslas, sporta un reklāmas pasākumos, kā arī atļaujā ietveramos ierobežojumus attiecībā uz darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem nosaka MK.

(4) Aizliegts nodarbināt pusaudžus darbos īpašos apstākļos, kas saistīti ar paaugstinātu risku viņu drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai. Pusaudzis šā likuma izpratnē ir persona vecumā no 15 līdz 18 gadiem, kura nav uzskatāma par bērnu šā panta pirmās daļas izpratnē. Darbus, kuros aizliegts nodarbināt pusaudžus, un izņēmumus, kad nodarbināšana šajos darbos ir atļauta saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību, nosaka MK.

(5) Darba devējam ir pienākums pirms darba līguma noslēgšanas informēt vienu no bērna vai pusaudža vecākiem (aizbildni) par darba vides riska novērtējumu un darba aizsardzības pasākumiem attiecīgajā darba vietā.

(6) Personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, pieņem darbā tikai pēc iepriekšējas medicīniskās apskates, un tām līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai ik gadu jāveic obligātā medicīniskā apskate.

Vienlaikus uz Darba likuma pamata 2002.gada 8.janvārī pieņemti MK noteikumi Nr.10 „Noteikumi par darbiem, kuros atļauts nodarbināt bērnus vecumā no 13 gadiem”, kas nosaka darbus, kuros atļauts nodarbināt bērnus vecumā no 13 gadiem, ja viens no vecākiem (aizbildnis) devis rakstisku piekrišanu. 2002.gada 28.maijā pieņemti MK noteikumi Nr.206 „Noteikumi par darbiem, kuros aizliegts nodarbināt pusaudžus, un izņēmumi, kad nodarbināšana šajos darbos ir atļauta saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību”, kas nosaka darbus, kuros aizliegts nodarbināt pusaudžus, un izņēmumus, kad nodarbināšana šajos darbos ir atļauta saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību. Minētajā datumā pieņemti arī MK noteikumi Nr.205 „Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas bērnu — izpildītāju — nodarbināšanai kultūras, mākslas, sporta un reklāmas pasākumos, kā arī atļaujā ietveramie ierobežojumi”, kas nosaka kārtību, kādā VDI izsniedz atļaujas bērnu — izpildītāju — nodarbināšanai kultūras, mākslas, sporta un reklāmas pasākumos, kā arī nosaka atļaujā ietveramos ierobežojumus attiecībā uz darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem.

Darba likums arī paredz, ka personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, nenosaka pārbaudi, noslēdzot darba līgumu (Darba likuma 46.panta pirmās daļas 3.teikums); personu, kura ir jaunāka par 18 gadiem, var nosūtīt komandējumā vai darba braucienā, ja viens no vecākiem (aizbildnis) devis rakstveida piekrišanu (Darba likuma 53.panta otrā daļa).

Darba likums vienlaikus arī nosaka regulējumu personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, attiecībā uz viņu darba laiku, atpūtas laiku un darba samaksu, kas nedaudz tika precizēts ar 2014.gada 23.oktobra likuma grozījumiem:

132.pants. Darba laiks personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem

☞ (1) Personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, tiek noteikta piecu dienu darba nedēļa.

(2) Bērns, kuri sasnieguši 13 gadu vecumu, nedrīkst nodarbināt:

☞ ilgāk par divām stundām dienā un vairāk par 10 stundām nedēļā, ja darbs tiek veikts mācību gada laikā;
ilgāk par četrām stundām dienā un vairāk par 20 stundām nedēļā, ja darbs tiek veikts laikā, kad izglītības iestādē ir brīvlaiks, bet, ja bērns jau sasniedzis 15 gadu vecumu, - ne ilgāk par septiņām stundām dienā un ne vairāk par 35 stundām nedēļā.

☞ (3) Pusaudžus nedrīkst nodarbināt ilgāk par septiņām stundām dienā un vairāk par 35 stundām nedēļā.

(4) Ja personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, papildus darbam turpina iegūt pamatizglītību, vidējo izglītību vai profesionālo izglītību, mācībās un darbā pavadītais laiks saskaitāms kopā un nedrīkst pārsniegt septiņas stundas dienā un 35 stundas nedēļā.

(5) Ja personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, tiek nodarbinātas pie vairākiem darba devējiem, darba laiks summējams.

Darba likuma 136.panta sestā daļa aizliedz nodarbināt virsstundu darbā personas, kas ir jaunākas par 18 gadiem.

Atbilstoši Darba likuma 138.panta sestajai daļai aizliegts nodarbināt nakts laikā personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem.

Attiecībā uz bērniem nakts laiks Darba likuma izpratnē ir laikposms no pulksten 20 līdz 6.

Darba likuma 142.pants reglamentē diennakts atpūtu. Šā panta otrā daļa noteic, ka diennakts atpūtas ilgums bērniem 24 stundu periodā nedrīkst būt īsāks par 14 stundām pēc kārtas.

Saskaņā ar Darba likuma 143.panta piekto daļu ir aizliegts nedēļas atpūtas laikā nodarbināt personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem.

Atbilstoši Darba likuma 149.panta pirmajai daļai personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, piešķir vienu mēnesi ilgu ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu.

Savukārt atbilstoši Darba likuma 150.panta piektajā daļā ietvertajam regulējumam darbiniekam, kurš ir jaunāks par 18 gadiem, un darbiniekam, kuram ir bērns līdz triju gadu vecumam vai bērns invalīds līdz 18 gadu vecumam, ikgadējais apmaksātais

atvaļinājums piešķirams vasarā vai pēc viņa vēlēšanās jebkurā citā laikā. Ja darbinieks, kurš ir jaunāks par 18 gadiem, turpina iegūt izglītību, ikgadējais apmaksātais atvaļinājums piešķirams, pēc iespējas saskaņojot to ar brīvlaiku izglītības iestādē.

63.pants. Darba samaksa personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem

99 (1) Pusaudžiem, kas tiek nodarbināti šā likuma 132.panta pirmajā un trešajā daļā noteiktā darba laika ietvaros, mēneša darba alga nedrīkst būt mazāka par MK noteikto minimālo mēneša darba algu normālā darba laika ietvaros.

(2) Ja pusaudzis papildus vidējās izglītības vai profesionālās izglītības ieguvei arī strādā, viņam par veikto darbu samaksā atbilstoši nostrādātajam laikam. Šajā gadījumā pusaudzim noteiktā stundas tarifa likme nedrīkst būt mazāka par MK noteikto minimālo stundas tarifa likmi normālā darba laika ietvaros.

(3) Bērniem par darbu samaksā atbilstoši paveiktajam darbam.

Vienlaikus Darba likumā ir īpašs regulējums attiecībā uz darba tiesisko attiecību izbeigšanu saistībā ar personu, kuras ir jaunākas par 18 gadiem. Atbilstoši Darba likuma 115.panta pirmajai un otrajai daļai noteikts, ka:

99 (1) Vecāki (aizbildņi) vai VDI var rakstveidā pieprasīt darba tiesisko attiecību izbeigšanu ar personu, kura ir jaunāka par 18 gadiem, ja tā veic tādu darbu, kas apdraud šīs personas drošību, veselību vai tikumību vai negatīvi ietekmē tās attīstību un izglītību.

(2) Darba devējam pēc šā panta pirmajā daļā minētā pieprasījuma saņemšanas ir pienākums ne vēlāk kā piecu dienu laikā izbeigt darba tiesiskās attiecības ar darbinieku un izmaksāt viņam atlīdzību — ne mazāku kā viena mēneša vidējās izpeļņas apmērā.

<https://www.lm.gov.lv/lv/bernu-un-jauniesu-nodarbinasana>